

Gordana Boban, glumica

JEDINO ŠTO U BOSNI TREBA IMATI I DRŽATI JE SPAKOVAN KOFER

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

U predstavi “Sjećaš li se Doli Bel” u izvedbi Kamernog teatra ‘55, autora Abdulaha Sidrana i u režiji Kokana Mladenovića, među 12 glumaca na sceni našla se i vrsna glumica, Gordana Bobana, u ulozi Sene Zolj.

Kako ste doživjeli samu predstavu i lik koji igrate?

Nekako predstavu ne doživljavam, nego je radim. To je neki divan, lijep rad zahvaljujući prvenstveno Kokanu Mladenoviću, a onda i ekipi Kamernog teatra, naravno fantastičnom tekstu Abdulaha Sidrana. Sve se to nekako lijepo sklopilo i ono što je najvažnija stvar to je da je proces rada na ovoj predstavi bio izuzetno dobar. Nije bio uopće zahtjevan u smislu da smo s težinom i mukom dolazili na probe, već iako su bile dvije probe dnevno, jedna jutarnja i jedna večernja, dolazili smo s radošću i veseljem. Jer je Kokan davao tako fantastične zadatke svakom ponaosob i cijeloj ekipi, tako da smo napravili strukturu koja stoji čvrsta kao armirani beton. Uživamo u igri i svako uživa maksimalno u svojoj ulozi, odnosno uživamo u tom kolektivnom radu i mislim da se to fantastično prenosi i na publiku. Ne samo ovdje večeras u Brčkom, nego gdje god smo do sada igrali. Uglavnom ja sam sretna i zahvalna što sam dijelom ove prekrasne priče.

Tema ovogodišnjih Susreta je “Zatočeni u prošlosti”. A kakvu nam poruku za budućnost šalje predstava “Sjećaš li se Doli Bel”?

U suštini svaka predstava bi trebala imati neku vrstu

poruke. Ali ono što ću ponoviti, a mislim da smo o tome razgovarali i ranijih godina na Festivalu, jeste da teško učimo. Mi smo narod koji teško uči i nama istorija nije učiteljica života, nego mi istoriju pravimo od trenutka kada se desi kataklizma i onda kod nas kreće nanovo sve, sve ispočetka. I to je tuga, to je tragedija i zato smo uvijek zatočeni u prošlosti. Nisam optimista i ne vjerujem da ćemo ikada izaći iz tog procesa jer se ne razvijamo, naprosto ne evoluiramo nego stalno dižemo nekakve revolucije. A revolucije na kraju pojedu svoju djecu. To je primjer i ove zadnje nesretne, nikakve, bespotrebne. “Zatočeni u prošlosti” je dobar naslov i mislim da puno govori o nama kao narodu. Mi jesmo zatočenici prošlosti i teško ćemo se iz nje izvući.

To potvrđujete, moglo bi se reći, i jednom rečenicom koju više puta ponavljate na sceni “Vako meni uvijek prisjedne”.

To je neko obilježje ljudi, ne znam može li se to nazvati nekim prokletstvom ili smo mi sami krivi za sve što nam se događa. Jesmo sigurno, nije nam kriv niko drugi. Jer propuštamo prilike da učimo, prvo o sebi samima. Toga se ne dotičemo i stalno upiremo prstom u nekog drugog, stalno nam je neko drugi kriv. Jedan divni indijski učitelj kaže da ako pokažeš kažiprtom u nekoga pa ga okriviš, tri su okrenuta prema tebi. Toga još nismo svjesni.

Interesantno u predstavi je i to da je su na sceni, osim glumaca, jedino bili koferi? Kakva je njihova simbolika?

Oni predstavljaju sve u ovom konkretnom slučaju. Kofer kao simbol i ono što se često ponavlja na okruglim stolovima i kad se govori o ovoj priči “Doli Bel” često se spominje Zuko Džumhur je rekao da jedino što u Bosni treba posjedovati, imati, držati je spakovan kofer. Da se može u slučaju nesreće, koja se nama svako malo ponavlja, bježati. Kofer u ovoj predstavi je sve i scenografija i život. I zaista ima veliko značenje i fantastično su iskorišteni. To je bila rediteljeva ideja da to bude zaštitni znak ove predstave, a to je, nažalost, i zaštitni znak naših života.

Kakva je bila saradnja s najmlađim glumcem u ansamblu?

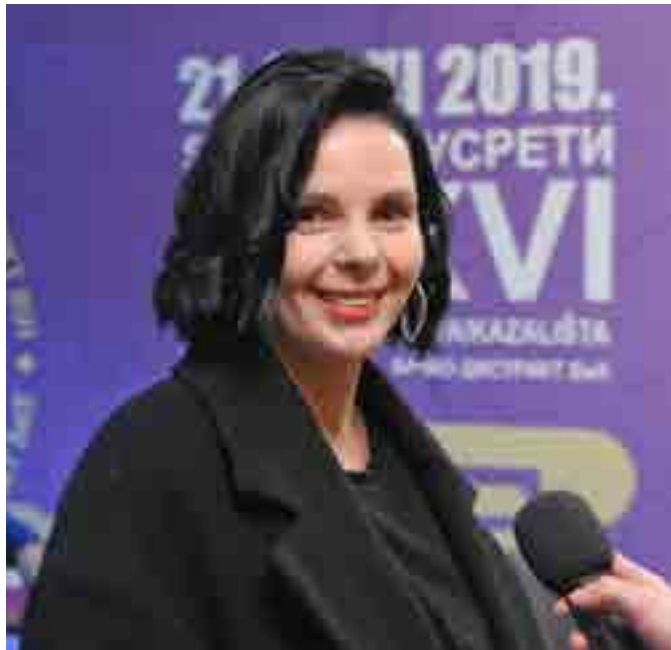
To je jedno vrlo talentirano malo, slatko biće koje se zove Sin Kurt. Jedno otkrovenje koje će sigurno imati blistavu karijeru. Osim toga što sjajno glumi on fantastično i crta i svira. Tako da ćemo vidjeti kuda će ga život upraviti, u koju vrstu umjetnosti. Sigurna sam da će biti uspješan u nekoj vrsti umjetnosti.

Adisa Vatreš Selimović, kostimograf i scenograf

UVIJEK KOSTIM GRADIM IZ GLUMACA I S GLUMCIMA

Piše: Ivana Pirić

Važite za veoma traženu kostimografkinju i scenografkinju na našim prostorima i šire, a o čemu svjedoče brojne nagrade koje imate iza sebe. U Brčkom gledamo dvije predstave u kojima ste radili kostimografiju i scenografiju, od kojih i u sinoćnjoj predstavi „Sjećaš li se Doli Bel“. Otkuda inspiracija za ove originalne kostime i kakav je bio put njihovog stvaranja?

Oživjeti vrijeme kojem nisi bio svjedok, a čije tragove i dalje vidiš oko sebe, je bio izazovan zadatak. Živimo u okruženju koje je nostalgично spram takvog vremena, te ako se osvrnemo vidjet ćemo mnogo ljudi koji su apsolutno dosljedni modi i trendovima decenije, nažalost ne zbog svoje nostalgije za odjećom tog perioda, već zbog ličnog socijalnog statusa. Svako „grebanje“ po sjećanju glumaca iz kojih su nastala mnoga rješenja unutar predstave su uveliko pomogla da sklopim cjelinu koja će kostim i scenografiju ove predstave pretvoriti u jedan organizam. U predstavi *Sjećaš li se Doli Bel* sam imala čast da budem autorica i kostimografije i scenografije, a kada surađujete s redateljem koji dolazi s vizijom koja se u potpunosti slaže sa vašom, onda je sve užitak.

Koliko raspoloženje i stanje duha utječu na Vaš rad, a s obzirom da nerijetko vladaju jednolične boje na sceni?

Uvijek govorim o tome koliko sam privilegovana što radim posao koji volim, te što imam partnera koji mi je i saradnik, pa možemo živjeti naše poslove. Svoj posao shvatam kao igru i kao mogućnost da glasno kažem šta osjećam i mislim. Moje misli i osjećanja nisu sivi, pa vjerovatno tom logikom i moje kreacije skrenu pažnju.

Ljepota ovoga posla je što svaki put kada trebaš stvarati, stvaraš prvi put. U suprotnom se ponavljaš i postaješ prosječan.

Proživljavanje vremena jednog sustava koji je uveliko iza nas zahtijevalo je da se na tren vratite i oživite boje tog vremena. Na koji način ste izveli taj, ako se može reći, eksperiment u predstavi „Sjećaš li se Doli Bel“?

Najčešći vizualni medij koji postoji kao dokument tog vremena i jesu fotografije, i baš iz tih fotografija je i proizašao kolorit naše predstave. Smeđe nijanse s iskocima u plave i tirkizne tonove oživljavaju sepija fotografije na pozorišnoj sceni.

S obzirom da je iza Vas mnoštvo teatarskih kreacija, kako biste ocijenili njihovu raznolikost prema karakteru uloge, odnosno koliko je teško oživjeti te uloge?

Prilikom nastanka skice za kostim provodim mnogo vremena na probama i posmatram glumce koji je trebaju oživjeti. Uvijek kostim gradim iz glumaca i s glumcima. Ovaj princip rada olakšava simbiozu njih i kostima koji u finalu čini likove. Ako se osvrnem mogu reći da svaki od mojih saradnika sa scene svoj kostim nosi drugačije od kolega, pa čak i da je isti kostim, glumac mudaje drugi habitus.

Jednom prilikom ste izjavili: „U šarenilo svoje glave bježim od sivila oko nas“. Na koji način to radite?

Imam svoj „balončić“ u kojem je cijeli jedan svijet. Svaka moja kreacija je proizašla iz njega... kroz moju sreću, moju frustraciju, tugu ili euforiju. Medij kojim se bavim mi pruža mogućnost da stvaram nove svjetove, iluzije i drugačije stvarnosti, da oživljam vremena koja su iza nas ili koja nas tek čekaju... a u svakom rješenju da su nam dovoljno bliska da bi se poistovjetili s njima.

Što je najveći izazov za jednog kostimografa?

Biti kostimograf u Bosni i Hercegovini nije isto kao biti kostimograf na većem i razvijenijem tržištu. Mogu govoriti u svoje ime, ali veoma često tragam za neobičnim stvarima ili običnim svakodnevnim predmetima, koje koristim u drugačije svrhe od predviđenih. Tokom realizacije prvobitne ideje uvijek nailazim na prepreke, te zbog nedostatka resursa na našem tržištu moram pristajati na kompromise. Često smo u situaciji da sami izrađujemo stvari, što mene kao kostimografkinju i scenografkinju čini vještijom i sposobnijom za svaki naredni projekat. Uživam u komunikaciji s majstorima i mnogo učim od njih.

Mirsad Tuka, glumac

MOJ LIK JE BIO PRAZAN PAPIR

Razgovarala: Danijela Regoje

Priča Abdulaha Sidrana, o sazrijevanju dječaka Dine u socijalističkom Sarajevu 60-ih godina 20. vijeka, koju je u kulni film pretočio Emir Kusturica, dobila je i svoje teatarsko uprizorenje i to u režiji Kokana Mladenovića, koji je i adaptirao ovaj tekst i dao mu savremenu notu. U čemu se ogleda ta savremenost, ali s druge strane i svevremenost ovog teksta?

Pa možda je najprije ovo pitanje za Kokana Mladenovića, ali ono što mogu reći jeste da smo mi najveće uporište nalazili u Sidranovom romanu, gdje smo na osnovu toga pravili predstavu s rediteljevim rješenjima. I jedno od njegovih ključnih rješenja jeste uvođenje lika koji ja igram, Sabahudina Dine Zolja, koji se nakon, ne znam ni ja koliko godina, vraća u svoj grad, u svoju kuću da bi se, na neki način, susreo sa samim sobom. Da bi neke stvari eventualno popravio i sjetio se najvažnijih događaja koji su ga možda obilježili i ljudi i osoba koje su obilježile njegov život i napravili ga takvim kakav jeste.

Igrate Sabahudina Dinu Zolja, koji nije postojao u tom romanu. Kokan Mladenović se odlučio da nam ispriča priču iz vizure mladog, ali i Dine Zolja u nekim zrelim godinama, koji se nakon godina izbjivanja vraća u Sarajevo. Kako je onda nastajao taj lik i šta zatiče sada, kada

se vratio?

Vrlo je, na neki način, teško. U prvom trenutku sam se čak malo i uplašio s obzirom da mi je Kokan Mladenović ponudio da igram lik koji je bio prazan papir. Mi smo tokom proba zajedno stvarali taj lik, mislim na reditelja i ostali ansambl. Kokan Mladenović je tražio da budem na svim probama, donosio je vrlo dirljive prijedloge improvizacija, koje su nam pomagale. Zadavao mi je neke domaće zadatke, koji su isto pomogli da dođem do ovog lika koji igram. Nekoliko filmova sam pogledao, nekoliko knjiga sam trebao pročitati i najviše ću pamtit proces rada i improvizacije koje smo radili da bi stvorili taj lik.

Predstava je nastala na osnovu Sidranovog romana, a ne filmskog scenarija, u kojem je Abdulah Sidran mnogo prisutniji kao pjesnik nego u scenariju. Iako je kulni film Emira Kusturice prva asocijacija na „Doli Bel“, čini se, ipak, da je ova predstava potpuno nezavisna i da nosi svoj pečat, u odnosu na onu ispričanu na velikom platnu. Je li vam od početka to bila namjera da pravite predstavu koja će biti potpuno nezavisna i od filma, ali i od romana? Da ljudi kada dođu u pozorište ne znaju šta će gledati, da pred sobom imaju taj prazan papir, koji ste Vi imali kada ste dobili ulogu Dine Zolja?

Da, mi smo upravo to željeli i to odmah u startu, na prvim probama. Film je zasebno djelo, to je kulturni film i mi apsolutno nismo željeli da se poredimo, niti da nas porede s filmom. Radili smo potpuno zasebnu, našu priču, ovog trenutka, u ovom vremenu i mislim da smo, bar po reakcijama publike, na neki način uspjeli u tome. Već od početka sezone smo bili na nekoliko festivala, osvajamo nagrade, gostujemo u gradovima širom Regiona uz divne reakcije.

Smrt oca predstavlja važnu životnu prekretnicu u životu svakog čovjeka, pa tako i u Dininom životu. No, ta smrt se može okarakterisati i kao metafora, kao smrt jednog sistema, društvenog uređenja?

Za Sabahudina Dinu Zolja je sigurno važan događaj u životu smrt njegovog oca i na neki način i to je jako na njega djelovalo. On je rano izgubio oca. Mislim da sada iz perspektive mog Dine, dakle, starijeg koji se vraća u grad, mislim da mu je otac nedostajao u mnogim trenucima života. Kada mu je bio potreban neki savjet, neki razgovor, neka lijepa riječ tu se najviše osjeti koliko mu nedostaje. I zaista mislim da je to za njega veliki gubitak.

Možemo li predstavu „Sjećaš li se Doli Bel“ posmatrati i kao priču o Sarajevu, kao posvetu tom gradu?

Sigurno da možemo. To je priča i o Sarajevu, ali i o tom „malom“ čovjeku. O ljudskostima malog čovjeka, o porodici, o odrastanju, o djetinjstvu, o prijateljima, drugarstvu, o prvoj ljubavi. Sve je to nešto što mislim da i nas, kao odrasle osobe, dotiče i dira.

Predstava se izvorno igra u Kamernom teatru '55. Publika je udaljena od vas na metar, dva i zbog toga su sva ova igranja van matične scene drugačija. Koliko vam to otežava?

Svaku predstavu iz Kamernog teatra teško je prilagoditi za veliku scenu, ali mi smo toga svjesni i prihvatili smo to, jer, inače, ne bismo nigdje igrali, gostovali. Mislim da isto tako i na velikoj sceni, s drugom perspektivom iz gledališta, ona ne gubi puno na vrijednosti. Gostovali smo nedavno u Užicu, na festivalu „Bez prevoda“, gdje sala prima preko 700 ljudi i to nije tako intimno kao u Kamernom teatru, ali mislim da, ipak, prebacujemo, kazano pozorišnim jezikom, rampu i dopiremo do gledalaca, do njihovih emocija i onoga što želimo da kažemo.

Ako se ne varam, s Kokanom Mladenovićem ste saradivali još u KPGT-u... Na neki način zajedno ste počinjali graditi svoj put u teatarskoj umjetnosti?

Ne, ne varate se. Mislim da je to bila prva Kokanova profesionalna režija, radili smo predstavu „Kameni gost“, odnosno, to je priča šire poznata o Don Huanu. Ja sam igrao slugu, a Boris Isaković je igrao Don Huana i to je bila naša prva saradnja. I na Fakultetu dramskih umjetnosti u Beogradu smo bili zajedno, mala je razlika u go-

dinama. U međuvremenu smo radili predstavu u Koprju, „Alan Ford“, i evo sad „Sjećaš li se Doli Bel“. Nadam se da ćemo i u budućnosti saradivati.

Koliko vam je važno učešće i igranje na ovom festivalu s obzirom da ste odavde ponijeli četiri glumačke nagrade?

Važno je, naravno, ali ne samo na ovom festivalu nego i na drugim festivalima, važno je da se pozorišta susreću. I ne samo na festivalima takmičarskog karaktera, nego općenito na festivalima. Ja volim da vidim šta su druga pozorišta, druge kolege uradile u proteklom periodu i zaista se radujem kada i oni imaju dobru predstavu. Recimo, sad u Užicu sam gledao predstavu Jugoslovenskog dramskog pozorišta, ovdje sam gledao „Kozocid“ Gradskog pozorišta iz Podgorice. Drago mi je da sam bio u prilici da pogledam tu predstavu kolega iz Crne Gore i čestitam im od srca.

Emir Hadžihafizbegović, glumac i direktor Kamernog teatra '55

DOBRA PREDSTAVA JE KAO ŽIVOT – KOMBINACIJA SUZA I SMIJEHA

Razgovarala: Alma Kajević

Kamerni teatar '55 iz Sarajeva prvo je eksperimentalno i avangardno pozorište u bivšoj Jugoslaviji, a svoja vrata od osnivanja do danas nikada nije zatvarao. Bilo je dobrih i manje dobrih vremena, ali je danas, kažu upućeni, Kamerni teatar ono što je Jurislav Korenić imao na umu kada ga je osnovao davne 1955. godine.

Na pozorišne susrete u Brčkom, 36. po redu, Kamerni teatar '55 stigao je s predstavom „Sjećaš li se Doli Bel“. Rađena po romanu Abdulaha Sidrana, u režiji i adaptaciji Kokana Mladenovića i odigrana od strane izvrsnih glumaca, predstava je brčanskoj publici držala pažnju od samog početka.

Nama je ovo 33. ili 34. predstava u nepunih šest mjeseci od kako je bila premijera. To je zahtjevan tempo ali ne možemo ne prihvatiti mnoštvo poziva koji stižu za ovu predstavu iz cijelog Regiona. Mislim da smo napravili sjajan posao. Ja stalno ističem da je ovo kolektivna pobjeda, Liga šampiona. Abdulah Sidran, Kokan Mladenović,

Kamerni teatar i dvanaest glavnih uloga. Ovdje nema glavne uloge, ovo je jedan ansambl trijumf i sve je to epilog sjajne atmosfere. Ono što je bitno jeste da konzument nema nikakvu potrebu da se referira i pravi flash back na sjajni i veliki film „Sjećaš li se Doli Bel“, koji je sniman prije 40 godina, jer je ovo estetika koja je za sebe toliko autohtona i toliko stoji da je ovo neuporedivo s filmom. Mi smo tu ikonu koja se zove „Sjećaš li se Doli Bel“ vratili na mjesto na kojem treba i da bude, a to je u Sarajevu. Bavili smo se romanom Abdulaha Sidrana i on nam je puno pomagao. Sidran je bio na probama, govorio o Sarajevu šezdesetih godina i nekako smo svi skupa, tragajući za tajnom tog Sidranovog romana, napravili ovu predstavu. Ja inače ne volim da upoređujem filmove i predstave. Film je estetika, snimi se pa se šest mjeseci porađa u nekim montažnim laboratorijama, čita se, tu je svjetlo, korekcija tona, itd. S druge strane teatar je umjetnost trenutka. Ja sam glumio u 66 igranih filmova, u preko dvije

hiljade predstava izvedenih pred publikom i tu sam na svom terenu, mogu o tome da govorim veoma stručno. Mislim da je ovo jedna od najboljih predstava koja se u Regionu desila u zadnjih 30 godina. To nije zbog toga što sam ja upravnik ovog teatra ili što u ovoj predstavi igram bitnu ulogu, nego zaista mislim da je ovo jedno malo remek djelo zahvaljujući glavnom manipulatoru u pozitivnom smislu, Kokanu Mladenoviću, romanu Abdulaha Sidrana i mojim glumcima na koje sam ponosan i kao glumac i kao upravnik. Oni su do kraja bili posvećeni ovom poslu, a to je u glumi najvažnija stvar. Dosta putujemo po festivalima, igramo, u Sarajevu prodamo predstavu dva-tri mjeseca ranije. Postoji tu jedan raritet. Ljudi dolaze u Sarajevo da gledaju „Sječaš li se Doli Bel“ i naše predstave „Žabu“, „Zvornik“, „Umri muški“... Dolaze iz Splita, Beograda, Šapca, Dubrovnika, Tuzle, Mostara, Bihaća... Gledaju predstavu, prespavaju u Sarajevu i vrata se sutra kući, što znači da ova predstava postaje i turistički brend Sarajeva, ne samo kulturološki.

Kažete za predstavu da je remek djelo. Koliko je truda i zalaganja bilo potrebno da publika koja gleda ovu predstavu vidi to što je odigrano na sceni, to što smo mi imali priliku pogledati večeras u Brčkom?

Sve je u načinu na koji pristupamo svom poslu, kao i u svakom drugom zanimanju. Kamo sreće da svako u ovoj državi najbolje radi ono što zna, imali bismo tada sretnu državu. Strasti su različite kada radimo antičku tragediju i priču o gradu u kojem živimo. U ovom drugom slučaju možda je strast povećana ali je odgovornost ista. Bilo je naporno ali Gordana Boban je najbolje rekla: „Ovo je prvi put od kako sam glumica da mi je žao što se jedan proces na predstavi završava“. Toliko smo mi bili unutar toga i napravili sjajnu esnafsku i ljudsku atmosferu. Mislim da bez te harmonije i dobre aure unutar bilo kojeg kolektiva, ne samo pozorišnog ansambla, nema ni seta. Najvažnija stvar koja se na ovoj predstavi desila u procesu rada je dobar materijal, Sidranov roman, jedan od najboljih evropskih redatelja Kokan Mladenović i, s ponosom mogu da kažem, najbolji teatar u Regionu posljednjih nekoliko godina.

Od 21. novembra, kada su počeli Pozorišni susreti u Brčkom, do večeras publika je različito reagovala na različite predstave. Sve su pažljivo odgledali, emotivno su reagovali, nagradili aplauzima. Ni tokom jedne do sada se nisu i smijali i plakali?

Na Fellinijevevom institutu u Riminiju piše: „Sve što sam htio kroz svoje filmove je da ljude nasmijem i rasplačem“. Valjda je to život, kombinacija suza i smijeha. Ako smo to uspjeli znači da smo napravili dobar posao.

I u duhu predstave da Vas upitam još nešto. Hoće li sunce u ovom gradu ikada zasjati kako treba, misleći na našu zemlju i Region?

Optimizam je zdravije duše. Mislim da je fašizam krenuo niz brdo i da su pred Bosnom neki bolji dani. Sve je veći broj Bosanaca i Hercegovaca koji se tako osjećaju, pred jednim epilogom koji će nam svima biti drag. Mi u kulturi od 1996. godine nemamo nikakvih problema, saradujemo, putujemo i dolazimo jedni drugima. Sada Kamerni teatar gostuje u Srbiji, bili smo u Zaječaru na festivalu, u Užicu također. Gostovali smo u Gavelli u Zagrebu, oni dolaze nama. Sada imamo veliki festival „Dani Jurislava Korenića“, najbolje predstave iz Srbije, Hrvatske, Makedonije, Slovenije, Crne Gore. Kultura probija široko čelo, politika zatrpava ali pobijedit ćemo.

DRAMSKI BISERI POZORIŠNIH / KAZALIŠNIH SUSRETA

Srdjan Vukadinović, Jakov Amidžić: ANTOLOGIJA BH DRAME KAZALIŠNIH SUSRETA, Vlada Brčko distrikta BiH, Brčko, 2019.

Piše: Almir Zalihić

Lajt motiv pozorišnog / kazališnog festivala u Brčkom je drama pisana na jednom od jezika konstitutivnih naroda BiH (bosanski, srpski, hrvatski). Zbog toga se svake godine dodjeljuje nagrada za najbolji domaći dramski tekst.

Od obnove Festivala 2002. godine do danas nagrađeno je 14 dramskih tekstova, jer 2002, 2006, 2014-te nagrada, odlukom žirija, nije dodijeljena.

Najvjerovatnije se pitate čemu ovakav uvod, pa ću odmah naglasiti da su to vrlo bitni podaci za nastajanje četvorotomne ANTOLOGIJE BH DRAME KAZALIŠNIH SUSRETA, koja je sinoć predstavljena brčanskoj publici.

Svrha antologija je prezentiranje književnih, pozorišnih, filozofskih ili drugih tekstova trajne vrijednosti. Svrha je i očuvanje, odnosno trajno pohranjivanje vrijednosti koje su odabrali oni koji antologije sačinjavaju i priređuju.

Da bi se određeni izbor nazvao antologijom, on mora biti zasnovan na čvrstim i provjerenim estetičkim mjerilima. Okviri za sačinjavanje antologija su različiti (književna razdoblja, književni pravci, književni žanrovi, određene teme, nacionalna književnost ili više njih), ali gotovo uvijek tretiraju ono što je najbolje u zadatim okvirima.

Priredivačima četvorotomne „Antologije BH drame kazališnih susreta“, Srdjanu Vukadinoviću i Jakovu Amidžiću su, sticajem okolnosti, prethodno markirani elementi za sastavljanje antologija, išli na ruku, a nehotično su dobili eminentne „saučesnike i suradnike“. Pogađate: to su članovi žirija koji su dramske tekstove ovjenčali nagradama.

Prvi tom *Antologije* čine drame Ibrahima Kajana („Katarina Kosača – posljednja večera“), Safeta Plakala („Phoenix je sagorio uzalud“), Zlatka Topčića („Glavom kroz azid“) i Dževada Karahasana („Prikazanje - Čudo u latinluku“). U pitanju su tekstovi naših poznatih pisaca, koji svaki na svoj način tretira povijesnu ili suvremenu zbilju. U pitanju su najrecentniji dramski tekstovi koji su u mjeri inovativnosti dramaturških i tehničkih rješenja i načina realiziranja u publici izazivali najviše oduševljenja.

Drugi tom *Antologije* čine drame Almira Imširevića („Igra plakanja“), Radmile Smiljanić („Balon od kamena – moja sjećanja“), Željka Hubača („Bizarno“) i Abdulaha Sidrana („Otac na službenom putu“).

U pitanju su savremeni tekstovi u kojima se na specifičan teatarski i estetski način tematizira bh prostor i otvaraju mnogobrojne tzv. podteme našeg društva.

Treći tom *Antologije* čine drame Almira Imširevića („Kad bi ovo bio film“), Dževada Karahasana („Koncert ptica“) i Igora Štiksa („Brašno u venama“).

Drame u ovom tomu su na izvjestan način kompaktne u tematskom i strukturalnom planu. Karahasan na vrlo suptilan način ismijava ljudsku sujetu, želju za vlašću, kao i samu srž naše ljudskosti, koja, ogoljena i razotkrivena, ostaje isprazna, tašta i okrenuta sebi. Igor Štiksa ispisuje dramu jedne porodice u sto godina povijesti na Balkanu. Od Sarajevskog atentata, Drugoga svjetskoga rata i jugoslavenskog socijalizma do ratnog Sarajeva devedesetih. Almir Imširević ispisuje traume jedne obične sarajevske porodice u vrijeme opsade, njihovu borbu za preživljavanje, pokazujući sve ožiljke koje je na njoj, a i na svima nama, ostavio rat.

U četvrtom tomu *Antologije* objavljeni su tekstovi Dragana Komadine („Drang Nacht Western ili Prodor na Zapad“), Borisa Lalića („Mirna Bosna“) i Željka Stjepanovića („Naši dani“).

Iako zaronjen u svijet medijskog ludila, globalnog terorizma, zapadnog licemjerja i ksenofobije, islamskog fundamentalizma, „*Drang nach Western*“ je zapravo prodor u intimu „dobro čuvanih tajni“ jedne obitelji. „Mirna Bosna“ govori o životarenju dvije porodice, zbližene minulim ratnim nedaćama, i njihovoj vječnoj borbi da iz gliba, života na granici siromaštva i svakodnevnog kupus kalje, izađu na svjetlo i čist zrak blagostanja. Prilika za to se pruži kada počnu da se bave dilanjem marihuane. I to uspješno. Veoma uspješno. Toliko uspješno da bi ih to na kraju moglo koštati glave. Jer, u Bosni nije lako voditi ni pošten posao, a kamoli pošteno organizovati kriminalnu organizaciju. Tekst Željka Stjepanovića „Naši dani“ može se svesti u dilemu: Otići iz zemlje ili ostati u njoj. Korumpiranoj, bezperspektivnoj, siromašnoj, podložnoj svakom zlu.

Dramski tekstovi zastupljeni u Antologiji vode živ, polemičan, ironičan, sarkastičan dijalog sa svakodnevicom. Ponekad su krik upozorenja, ponekad opomena. I to je, pored estetskih, njihova najveća i najbitnija vrijednost.

Četverotomna ANTOLOGIJA BH DRAME KAZALIŠNIH SUSRETA, čije uređivanje potpisuju Srdjan Vukadinović i Jakov Amidžić, iznimno je vrijedan izdavački i kulturološki poduhvat kako za razumijevanje bitnosti ovog regionalnog Festivala, tako i za valoriziranje domaćeg dramskog stvaralaštva.

SJEĆAT ĆEMO SE DOLI BEL

Piše: Elvic Ljajić

Sedma takmičarska predstava ovogodišnjih Susreta, *Sjećaš li se Doli Bel* Kamernog teatra '55 iz Sarajeva, jedna je od onih koje na Susrete dolaze s reputacijom dobre predstave i s nagradama sa Pozorišnih/kazališnih igara u Jajcu i Festivala bosanskohercegovačke drame u Zenici.

Uvijek kada se neki reditelj odluči raditi predstavu koja je u svojoj filmskoj inačici dosegla do statusa kulturnog, to zna biti veoma rizično ukoliko se ne zna napraviti balans između onoga što je prepoznatljivost toga filma i novine koju sa sobom mora nositi predstava, što zbog logike teatra, što zbog originalnog autorskog izraza. Kokan Mladenović se tog balasta rješava već u prvoj sceni, kada Starom Dini, koji oživljava sjećanja na svoju mladost, likovi plešući oko njega izgovore one replike po kojima su u filmu prepoznatljiviji i time se *oslobode* za predstavu. Niz pravih malih glumačkih bravura proteže se od početka do kraja predstave, i to neovisno da li glumac igra jednog lika ili više njih. Jednostavnost i učinkovitost glumačkih rješenja, disciplinovana partnerska igra, držanje ritma i tempa predstave, sve smo to mogli vidjeti sinoć od ovog, po mom skromnom sudu, najtalentovanijeg glumačkog ansambla u Bosni i Hercegovini.

Kostimi su jasni i efikasni, a svu scenografiju čine koferi, različitih veličina i oblika. Po potrebi postaju krevet, sto, govornica, krovovi kuća, a uz to stalno suptilno nagovještavaju odlazak. Odlazak poznatog svijeta, nadanja, onih koje volimo. I povratak. Svijetu kojeg više nema, kojeg se samo sjećamo.

Rediteljska odluka da na sceni imamo dvojicu Dina proširila je vrijeme u predstavi na još jednu generaciju, generaciju koja se sjeća, koja pamti, koja pati, i koja potvrđuje proročanstvo koja Doli Bel izriče u golubarniku. Iako primarno vezana za Sarajevo, ovo je predstava koja tematizira nepravdu, bilo od strane Partije, bilo od nekog drugog (na)silnika, tematizira odrastanje, pri čemu ne odrastu svi u dobre ljude - a to su, ipak, univerzalne teme.

Sjećaš li se Doli Bel je veoma dobra i jasno artikulirana predstava, koja je uspjela da se odvoji od istoimenog filma, čak i da ga nadraste, a glumački ansambl Kamernog teatra '55 da održi praktični čas glume, ponovo.

PROMOVISATI DOMAĆU DRAMU I DOMAĆEG PISCA

Piše: Anđelka Đurić

Sedmog dana 36. Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom u Pratećem programu u foajeu Doma kulture predstavljena je „Antologija BH drame kazališnih Susreta“, a priredili su je Srdjan Vukadinović i Jakov Amidžić. Na tom predstavljanju i izlaganju, svoju riječ s prisutnom i znatiželjnom publikom podijelili su Almir Imširević, Srdjan Vukadinović i Jakov Amidžić. Ovaj, a i prethodne prateće programe vodila je Danijela Regoje.

Prof. dr Srdjan Vukadinović: „Djelo „Antologija BH drame kazališnih susreta“ sastoji se iz četiri toma. Drame koje su se gledale, bilo bi dobro da se sada i pročitaju i da stvaraju novu energiju i novu inspiraciju. Domaće drame su lajt motiv Festivala u Brčkom i specifičnost je što su pisane na tri dijela jezika konstitutivnih naroda i to je zapravo bogastvo. Ono što je zanimljivo istaći, jeste da je domaći dramski pisac u fokusu pažnje festivala i festivalskog žirija koji dodjeljuje Nagradu za najboljeg dramskog pisca. Takođe, vrijedno je istaći, da na Festi-

valu mogu učestvovati dramske predstave koje su nastale po predlošku nekog od autora koji piše na jednom od tri jezika tri konstitutivna naroda. Ne moraju autori biti nužno iz Bosne i Hercegovine, ali autori u konkurenciji za nagradu moraju biti sa bosanskohercegovačkog prostora. Na jednoj strani, želi se na taj način, promovisati i afirmisati domaća drama i domaći pisac u užem smislu, a u širem cjelokupni južnoslovenski dramski opus, jer ovo i jeste dramska baština Susreta ali i baština bosanskohercegovačkog i južnoslovenskog, odnosno regionalnog teatarskog ambijenta. Tekstvi koji su objavljeni, ne samo koji u nagradeni, nego svi oni koji su izvedeni na festivalskoj sceni u Brčkom i konstituišu svojevrstni, slobodno se može reći, interkulturalni i intertekstualni dijalog koji je posvećen teatru. Prošle godine je obilježeno 45 godina od osnivanja Susreta u Brčkom, dok je deset godina bilo pauze, od 1991. do 2002. godine i tu su objavljeni tekstovi obnovljenih Susreta. Od 2002. do 2018. godine tj. osamnestogodišnjeg trajanja, nagradu je odnijelo 15 drama, koje su nastale iz pera domaćih dramskih pisaca. Dva pisca, Almir Imširević i Dževad Karahasan, odnijeli su nagradu po dva puta nagrade. Po četiri drame čine prvi i drugi tom, dok po tri drame čine treći i četvrti tom.“

Jakov Amidžić: „U ovoj priči smo zaokružili 45 godina Pozorišnog festivala u Brčkom s ovom antologijom. Potruditi ćemo se, da do sljedećih Susreta uradimo i drugi dio, da ne dođe do situacije da padnu u zaborav, a to je dio drama izvedenih do devetnaestih Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom. To je veoma mukotrpan posao, mora se stupiti u kontakt s nositeljima prava, dobiti saglasnosti i sve to uklopiti. Mi smo na koncu uložili ogroman trud i napor, te se nadamo, da će se taj trud, kroz zadovoljstvo čitatelja i isplatiti.“

Almir Imširević: „Ove moje dvije drame su prvi put štampane ovdje, u Brčkom. Za dramu i nije to toliko važno, koliko je važno da se drame igraju i da reditelji pronađu razlog da ih postave na scenu. Velika je čast dobiti dvije nagrade! Imao sam i sreću da učestvujem više puta nego što sam nagrađivan na ovom festivalu i to je ljepota. Ja se ne žalim kada ne dobijem nagradu, ali iskreno rečeno, jedan, po meni najbolji dramski tekst jedne godine nije dobio nagradu, tako da pravilo ne postoji, bitno je učestvovati. Čast mi je takođe i veoma sam ponosan kada čujem da je nagrađen moj student, jer ipak na mlađima svijet ostaje i nema bojazni da će BiH prostor ostati bez kvalitetnih dramskih pisaca.“

Елма Јуковић, глумица

БРУТАЛНО ИСКОРИШЋЕНА ЛЈЕПОТА

Разговарала: Миљана Ђурђевић

Играте Доли Бел. Ово је прича испричана другачије од оне на филму и има свој посебан позоришни печат и своју причу независно и од филма и од романа. Да ли је то био велики изазов - градити сасвим другачији лик ?

Ово је позоришна представа која говори позоришним језиком и због тога се мора у коријену разликовати од филма. Мени је велика част што ми је припало да артикулишем лик Доли Бел. Од мене се ту много очекивало, и наравно одговорност и према лику кога играм, а то је чувена Доли Бел, и према цијелој представи, јер је то насловна улога, ствара одређени позитивни притисак да то урадите што боље. У свему томе је велика срећа што ја већ други пут радим са редитељем Коканом Младеновићем гдје смо већ упознали једо друго у процесу рада и хтјели смо да изградимо тај лик на начин да идемо из супротног кључа. То значи да ја будем ја и да то избацити у тој улози највише што могу, тако да све дјелује искрено. Глума је само да кренете, склизнете и уђете у то.

Како сте доживјели Доли Бел?

Ја сам се интензивно, поготово овим ликом, бавила, јер је то нешто што се тиче свих жена, поготово на овим просторима. Знамо какав је у то вријеме положај жена на овим просторима, у БХ или југословенској кинематографији. Ни сада се то није много промијенило. Лик Доли Бел, нарочито у сцени силовања доноси једну рефлексију на све оно што се дешавало у прошлости на овим просторима. Мислим да од тих шездесетих година, када се у тексту одвија радња, нема много промјена. Ми, нажалост,

још увијек живимо у врло патријархалном друштву. Доли Бел је млада лијепа дјевојка, ђевојчурак, жена која сплетом трагичних околности бива изманипулисана. А шта ми као публика можемо да извучемо из тога? Да љепота може бити брутално искоришћена уколико није праћена еманципацијом, заштитом и образовањем. Еманципација је највећи адут и штити жену у данашњем друштву да она може да парира мушкарцима.

Колико је потребно времена да до краја уђете у лик, односно да кажете, е то је то?

Мени је потребно доста. То вријеме се скраћује са стицањем искуства. Ја сам га стекла након дипломирања у позоришту. Никада немате ту привилегију да играте само један лик. На примјер ја сам јуче у Тузли играла у Шекспировој драми и то лик који је дијаметрално различит карактер од Доли Бел. Да би успјели морамо да се самоизолирамо, да пуно времена будемо сами са собом. То је начин да се сачува концентрација.

Да ли је жени тешко играти сцену силовања?

То је јако тешко играти. Ја након те сцене десетак минута не знам за себе. Наравно, сцена иде даље и тих минута радим механички јер ме толико исцрпи. Наравно да све то мора добро да се увјежба и уигра. У овом послу битно је да се приступи професионално и да направимо дистанцу од себе и те улоге, у супротном би полудјели.

ODA SENTIMENTU PROŠLOG ŽIVOTA I „SJEČAŠ LI SE DOLI BEL“

Piše: Srdjan Vukadinović

U čestom prizivanju prošlosti, koji je prisutan u ambijentu Regiona, ima neke čudne nostalgije i sjete za onim što je bilo i što je nepovrativo urušeno. Nostalglično sjećanje na prošla vremena, od prije koju deceniju, je prisutno zbog opšte besperspektivnosti koja je zahvatila Region. Prouzrokovano je takvo stanje rušilačkim nagonima kako političkih elita, tako i raznih krugova, preko noći proizvedenih disidenata. I najmanja pomisao da bi nešto moglo „mirisati“ na jednu veliku zemlju biva već u korijenu satrta orkestriranom kampanjom, kako neposredno ugroženih, tako i medija koji su im naklonjeni. Oni koji su došli na ruševinama nečega što se zvalo prvo, FNR Jugoslavija, pa poslije SFR Jugoslavija, kako govori jedna od protagonistkinja sarajevske predstave „Sjećaš li se Doli Bel“, ne zaboravljaju, nego nisu spoznali osnovnu premisu da se sve ono što je prošlo ne može vratiti, a ono što je samourušeno nema ni najmanju šansu da se oporavi. Vrijeme dobrog i kvalitetnog, a pri tome bezbrižnog života, ako je bilo vezano za tu veliku državu, je prošlo u nepovrat. I umjesto prizivanja prošlosti puno je bolje okrenuti se sadašnjosti i graditi život na stanjima koja egzistiraju u savremenom društvu otuđenosti, siromaštva, nezadovoljstva i svega ono što kulminirajuće utiče na mlade ljude da kupuju karte u jednom pravcu za put u treće zemlje. Jer, očito da je za njih sada tamo taj bolji i bezbrižniji život.

Kada je to tako onda pozorištu ostaje trajna obaveza da pravi kazališne predstave koje su svojevrsna oda sentimentu i da ublaži intenzivni žal za prošlim vremenima. U pozorišnoj iluziji ništa nije strašno vratiti se u prošlost, ako to djeluje terapijski na gledatelje. I otrežnjujuće u smislu da shvate da nema povratka prošlih vremena, ma kako bila dobra ili loša. I da to ne treba da je razlog za vječito nezadovoljstvo koje ljude sa prostora Regiona tjera da idu u neke treće zemlje. Jer, i Mahmut Zolj (Emir Hadžihafizbegović) se u predstavi, za koju režiju potpisuje Kokan Mladenović, vratio u svoj kraj, ideološki ostrašćen, ali porodično nezadovoljan. Otriježnio se samo što se tiče povratka odnekuda, ali ne i partijske odanosti.

Predstava „Sjećaš li se Doli Bel“ budi nostalgiju različitih osjećaja zbog kojih se i plače, ali i smije do iznemoglosti. Blaga ironija koja je prisutna u rediteljskom rukopisu navodi na zaključak da je to dobar odgovor onima koji nostalglično dozivaju ta v(b)remena da se vrata. Naravno, u ovoj predstavi nema ništa od filmskog scenarija, a ni od Abdulaha Sidrana po čijem je romanu reditelj predstave uradio adaptaciju. Kao što je Emir Kusturica sinonim za filmsku verziju ovog romana, tako je i Kokan Mladenović organski vezan za njenu teatarsku varijantu.

Sudbina porodice Dine Zolja (Mirsad Tuika) je propasti jedne zemlje. Kroz priču o prvim neuspjesima u ljubavnim poduhvatima, pa do ostalih negativnih i neprijatnih iznenađenja u životu, koji je bio mnogo obećavajući, porodica se samourušila. Samu sebe je iznutra pojela i uništila. Tako je i država, na koju se kroz odu sentimenta treba podsjetiti, i samu sebe urušila, jer je „pojela“ svoju ekonomsku i društveno razvojnu osnovu.

Vrhunski glumački ansambl predstave „Sjećaš li se Doli Bel“ malo koga ostavlja ravnodušnim od gledatelja. Naviru sjećanja kroz buru emocija i o kulturnom filmu, i o međunarodnim festivalima, i o životu u jednoj zemlji koji je bio obećavajući, ali malo je što bilo „od dolaska komunizma na vrata“. Rediteljska koncepcija je besprijekorno tačno približila publici dileme prošlosti kojih se svi sa nostalgijom sjećaju. Približila ih je na taj način što se na jednoj strani vidi ostrašćenost ideologijom koja je mnogo bitnija, u percepciji njenih podržavalaca, i od kvaliteta života. A na drugoj da obećanja o boljem životu, koji samo što nije stigao, nose lične frustracije i nezadovoljstvo sopstvenim životom(ima). Pokazuje ova predstava da je jako dobro imati ideale i nadu u bolji život, ali da se mora imati puno razumijevanja od ispoljenog za eventualna razočaranja do kojih dođe, ako se ne ispuni očekivano.

Ono što je posebno očaravajuće u ovoj predstavi je gluma vrhunskih protagonista. U muškom dijelu ansambla Emir Hadžihafizbegović je neprikosnoven. A tu je i Mirsad Tuika koji je svo vrijeme prisutan na sceni i igra mimikom, gestom i pokretom, iako nema neke velike tekstualne dionice. Ženski dio takođe. A posebno je uvjerljiva bila gluma dvoje mladih protagonista Elme Juković (Doli Bel) i Davora Golubovića (Dino Zolj). Odlučiti se za jedno od glumačkih protagonista, od svih nabrojanih kategorija jako je teško. Svi oni prosto uživaju u kreiranju likova koje tumače. Svojom igrom bude snažne emocije na jedno vrijeme i jednu zemlju koji izgledaju kao neka daleka, odnosno nedosanjana vremena. Ali, zato je tu i ostaje im svima predstava „Sjećaš li se Doli Bel“, u produkciji sarajevskog Kamernog teatra '55.

VITALIZAM ANTOLOGIJE NAGRAĐENIH DRAMA

Piše: Srdjan Vukadinović

Posebnu vrijednost Susretima pozorišta / kazališta u Brčkom i specifičnost izražajnih festivalskih obilježja daje domaća drama, odnosno drama koja je pisana na jednom od jezika (bosanski, hrvatski, srpski) kojim govore konstitutivni narodi u Bosni i Hercegovini. To je osnovni lajt motiv Festivala u Brčkom. Na Festivalu mogu učestvovati predstave koje su nastale po dramskom predlošku nekog od autora koji piše na jednom od tri pomenuta jezika, ali nagradu za najbolji dramski tekst, svake godine po Pravilima Susreta, može dobiti pisac koji je iz BiH, bilo rođenjem ili prebivalištem u ovoj državi. Na taj način se na jednoj strani želi popularisati i afirmisati domaća drama i domaći pisac u užem smislu, a u širem cjelokupni južnoslovenski dramski spisateljski opus. Dramski tekstovi koji su izvedeni na festivalskoj pozornici u Brčkom konstitušu svojevrzni vidljivi interkulturalni i intertekstualni dijalog koji je posvećen teatru i dramskom spisateljstvu.

Budući da su osamnaeste godine trećeg milenijuma bili trideset i peti Susreti pozorišta / kazališta, odnosno da je tada bilo četrdeset i pet godina njihovog organizovanja, ništa logičnije nije bilo nego da se povodom toga jubileja objavi "Antologija BH drame kazališnih Susreta", koja obuhvata nagrađene dramske tekstove od 2002. pa do godine u kojoj su bili XXXV Susreti po redu. Zašto od 2002. godine? Iz razloga što su pomenute godine obnovljeni Susreti, poslije desetogodišnje stanke u njihovom organizovanju zbog urušavajuće destrukcije koja je tada pogodila i bosanskohercegovačko, i cjelokupno južnoslovensko društvo. I zato što je od tih XIX Susreta poseban naglasak dat domaćem dramskom tekstu.

Na taj način dramski pisac na Susretima pozorišta / kazališta zauzima posebno mjesto u strukturi i predstave, a i festivalskog zbivanja.

U osamnaestogodišnjem trajanju obnovljenih Susreta nagradu je odnijelo petnaest drama koje su nastale iz pera trinaest dramskih pisaca. Dva pisca (Dževad Karahasan i Almir Imširević) su po dva puta dobijali nagradu za najbolji dramski tekst. Tri godine (2002, 2006 i 2014) nagrada za dramski tekst nije dodijeljena ni jednom autoru, jer su stručni žiriji smatrali da pomenutih godina nijedan tekst ne zavređuje da dobije tu nagradu.

Izdanje "Antologija BH drame kazališnih Susreta"

obuhvata četiri toma u kojima su uvršteni pobjednički dramski tekstovi. Svi autori objavljenih dramskih tekstova su dali saglasnost da se njihova drama nađe u pomenutoj Antologiji.

U prvi tom su uvršteni dramski tekstovi: "Katarina Kosača - poslednja večera (Ibrahim Kajan), "Phoenix je sagorio uzalud" (Safet Plakalo), "Glavom kroz zid" (Zlatko Topčić) i "Prikazanje - čudo u Latinluku" (Dževad Karahasan).

Dramski tekstovi koji su ušli u drugi tom Antologije su: "Igra plakanja" (Almir Imširević), "Balon od kamena - moja sjećanja" (Radmila Smiljanić), "Bizarno" (Željko Hubač) i "Otac na službenom putu" (Abdulah Sidran).

Po tri drame čine treći i četvrti tom Antologije.

Dramski tekstovi koji su ušli u treći tom su: "Kad bi ovo bio film" (Almir Imširević), "Koncert ptica" (Dževad Karahasan) i "Brašno u venama" (Igor Štikš).

Četvrti tom Antologije čine drame: "Drang Nacht Western ili Prodor na Zapad" (Dragan Komadina), "Mirna Bosna" (Boris Lalić) i "Naši dani" (Željko Stjepanović).

Četvorotomna edicija "Antologija BH drame kazališnih Susreta" samo je djelić onoga što se zove i čuva kao dramska baština Susreta pozorišta / kazališta. Objavljeni dramski tekstovi predstavljaju kontinuitet strukture što se zove festivalsko biće i trajanje. Kroz njih se može analizirati i razmatrati druga dekada Festivala, koja broji osamnaest Susreta, a koji su prvo Susreti kontinuiteta, pa potom Susreti kvaliteta.

Bogatstvo objavljenih tekstova i autora su temelj na kome se bazira dramsko stvaranje festivalskog tipa. Svi dramski tekstovi uspostavljaju svojevrzni dijalog između predstava, protagonista i institucija, a koji je nužna tačka razumijevanja festivalske prošlosti, ali i ključ samorazumijevanja budućih Susreta pozorišta / kazališta.

Ono što je među koricama Antologije je nešto što je nezaobilazno i u cjelokupnom južnoslovenskom dramskom stvaranju. Sadržinske strukture tema koje su tretirane u objavljenim dramskim tekstovima su originalne i autentične. Obuhvataju dosta toga novoga u južnoslovenskoj dramskoj književnosti. Svi tekstovi predstavljaju drame atmosfere budući da svoj život poslije spisateljskog rada nastavljaju na pozornici. Oni su svaki za sebe svojevrstna hronika o životu, bilo sa individualnog ili kolektivnog stajališta. Svaki od njih na specifičan i autentičan način (pre)ispituje sistem vrijednosti, kako, i što, i koliko (istorija, porodica, društvo) utiču na njega.

Zbog toga i "Antologiju BH drame kazališnih Susreta" poslije njenog objavljivanja treba i puno više čitati, a ne samo ono što je u njoj gledati na sceni. Iz čitanja pomenute Antologije uvijek se dobija neka nova energija i inspiracija koja će iskazati vitalizam karakterističan za sadržajnost objavljenih dramskih tekstova, ali i za sceničnost.

U OKRILJU SJETE - POD KOPRENOM NOSTALGIJE

Piše: Mladen Bićanić

Sedma večer XXXVI Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom pripala je, bez ostatka, umjetničkom kolektivu Kamernog teatra '55 iz Sarajeva i njihovoj ovogodišnjoj hit – predstavi, autorskom projektu redatelja Kokana Mladenovića „Otac na službenom putu“ temeljenom na romanu i filmskom scenariju Abdulaha Sidrana, romansijera, pjesnika i dramatičara, komadu što je do sada obišao sve relevantne teatarske festivale u Bosni i Hercegovini, gostovao i van njenih granica i svuda bio izuzetno dobro primljen. Dramaturgiju potpisuje Vedran Fajković, vremenu i dobu sukladan kostim i vrlo mobilnu scenografiju Adisa Vatreš Selimović, a izvrsno pogođenu muziku Irena Popović. Impresivan je glumački ansambl, sjajan u masovkama kao i u intimnim pasažima, u dijalogu i suodnosu s partnerom, predvode ga i igraju maestralno: Emir Hadžihafizbegović u roli glave kuće Zolj, Gordana Boban, njegova supruga Sena, dobri duh predstave, Mirsad Tuka i Davor Golubović, u dvostrukoj ulozi sina Dine, promatrača zbivanja i aktualnog aktera igre na pozornici, Tatjana Šojić u četverostrukoj ulozi, Elma Juković je Doli Bel, Muhamed Hadžović Šintor, a Admir Glamočak tetak Besim, odnosno Cvikeraš, a igraju još Sabit Sejdinović, Amar Selimović, Saša Krmpotić i Sin Kurt.

Kazališna je to pripovijest topla, poetska, ne bez neke sjenke sjete, ali i uznemirujuća, opominjuća, uronjena u tu paucinastu nostalgiju Sidranovog romanesknog i filmskog predloška, što nam u vremenu koje je iza nas pronalazi korijene naših današnjih života. Vrlo suptilnim i profinjanim redateljskim postupkom, kako to već Kokan Mladenović (Niš, 1970.) osvjedočeno zna intrigantno preokrenuti prvotna značenja neke scene, prizora ili replike i osvjetliti to sve iz nekog sasvim drugog ugla, pozivajući nas da ga slijedimo u tom istraživanju kazališnih, ponekad toliko skrivenih i zapretenih tragova i staza, on čita Sidrana iz kazališne vizure i osvaja nas upravo tim otkrivanjem do sada možda i neprimjetnih tema, momenata i fragmenata što smo ih nehotice preskočili, zametnuli ili jednostavno nismo primijetili u dosadašnjim susretima s ovim autorom.

Pred nama protječe vrijeme ne tako daleko da ga se mnogi među nama ne bi mogli sjetiti, jedna ideologija još uvijek čvrsto drži konce i upravlja svim društvenim procesima i fenomenima, u tom trenutku mnogima se čini da će vladati vječno. Godina je 1963., promatramo svakodnevne prizore obiteljskog života jedne sarajevske porodice: tu je autoritaran otac, fanatični sljedbenik vladajuće, represivne ideologije, brižna mati, smjerna i tiha, u prvom je planu sin Sabahudin – Dino, zaljubljenik u hipnozu koja bi, kao i ideologija kojom je zaluden njegov otac, možda mogla promijeniti svijet ljudi i njihov svijet

– no to su samo dvije tlapnje, dvije nestvarne uobrazilje na kojima izrasta ovaj čvrsto sazdan i razložno građen, dramaturški i redateljski, a odlično glumački odigran pozorišni komad. Mladenović, da bi spojio dva vremena, udvostručuje lik Dine, oko njega se ipak sve okreće i od njega polazi, ta dva lika, jedan iz vremena ondašnjeg, kada se priča odvija, i drugi iz doba današnjeg, iz kojega sve posmatramo, lica su što nas vode kroz predstavu, to je njen drugi kolosijek, vrlo bitan, taj drugi Dino je onaj koji se vratio iz budućnosti, on je ukotvljen u ovom vremenu sada, i jasno vidi do čega su te dvije pomenute iluzije dovele, njih dvojica se skladno dopunjuju i predstavi daju tu toliko potrebnu novu dimenziju, sponu s onim što živimo danas, što prepoznajemo kao zrcalo u kome se sami ogledamo. Ujedno, on nam otkriva neke nove pristupe i saznanja, nova čitanja i Sidrana i onoga doba, omogućuje nam da iz ovog postideološkog vremena, no ne i vremena bez ideologije, samo je danas zovemo i doživljavamo sasvim drugačije, da iz njega dakle proniknemo u pukotine i šavove po kojima će se taj brižno klapani sustav rascijepiti i dovesti bivšu zemlju do ponora i sloma devedestih godina prošloga stoljeća. Mladenović, ujedno, u samo tkivo predstave uvodi veliku temu svijeta ali i teatra danas: riječ je o migracijama, nebrojivim hordama ljudi koji prolaze i ovim našim prostorima u potrazi za nekim, čovjeka dostojnim životom. „Likovi u predstavi“, kaže redatelj, „nisu samo mrtvi u sjećanju; oni su i fizički postradali od ogromnog zla ratova devedestih. Tragedija Sarajeva, ubijanje Sarajeva je i nasilje nad Jugoslavijom koju smo voleli i nešto što je suštinski odredilo ličnu tragediju glavnog junaka – nešto što je i taj prostor, tu scenografiju pretvorilo u kofere, a sve nas u migrante, koji u svoje zemlje češće odlaze, a rjeđe dolaze. Balkan su ljudi s koferima, koji uglavnom putuju u jednom pravcu...“ Velika i potresna predstava koja nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

ЖИВЈЕЛИ СМО И ЖИВИМО У КОФЕРИМА

Пише: Маја Ковачевић

Седме такмичарске вечери Сусрета позоришта брчанска публика имала је прилику да погледа представу „Сјећаш ли се Доли Бел“ Камерног театра '55 из Сарајева, рађену по тексту Абдулаха Сидрана и у режији Кокана Младеновића. Критичари су о представи између осталог рекли да је то духовита, али мрачна прича о одрастању у Сарајеву, величанствена и моћна представа која буди најтананије успомене из младости. Своје мишљење дала је и брчанска публика која је о представи продискутовала са протагонистима овог, како га многи називају, позоришног ремек-дјела, на традиционалном округлом столу.

У уводној ријечи модератор **Џевдет Тузлић** истакао је да је Сидран у својим поетским записима оставио видан траг једног непоновљивог времена о којем говори ова представа, а то су шездесете године у Сарајеву. То је прича, каже Тузлић, о микрокосмосу који је с једне стране метафора свијета, а с друге прича базирана на романескној грађи Абдулаха Сидрана редитељским поступком је доведена у комуникацију са временом распада Југославије деведесетих година.

Кокан Младеновић, редитељ представе, рекао је да се цијела екипа, радећи представу, базирала искључиво на роман јер су хтјели да на сцену донесу поетски поглед на свијет.

„Дозволили смо себи да сумњамо и у наиву и у лепоту. Сумњали смо у лепоту младости и у племените намере тог система. Сумњали и досумњали до катастрофе која даје потпуно другу слику у односу на ту невиђену поезију, лепоту младости и свега.“

Глумач **Емир Хаџихафизбеговић** истакао је да феномен ове представе лежи у тој побједничкој глумачкој екипи, односно театарској Барселони.

„Сударили смо се с једном веома ризичном еснафском материјом, с обзиром на то да ти филмски ликови, када се пребацују у театар, немају за епилог баш овакав тријумф какав је имала представа. Оно што је најдрагоцјеније, из визуре мог лика, јесте наша публика на свим меридијанима гдје смо до сада играли. Она нема потребу да прави никакав флешбек над тим да ствари упоређују.“

Потврдила је то и брчанска публика која је на округлом столу цијелом ансамблу упутила похавале за фантастичну изведбу.

Младен Симеуновић Младеновићеву режију доживљава као његову комуникацију са побликом кроз игру.

„Све је симболика, кофери који путују, клупко које се појављује на бини. Доживио сам га као тезејски пут када треба да убије Минотаура. Затим, овај крст, па знакови, па голубови који су симбол духа светог. Све честитке и похвале.“

Енеса Левића је представа вратила у дане младости.

„Провео сам много година у Сарајеву. На овој представи влада атмосфера оног Сарајева којег сам ја живио. Хвала вам што сте ту атмосферу оживјели и омогућили ми да је још једном проживим.“

Селектор Сусрета позоришта, **Владо Керошевић**, говорећи о представи рекао је да је њена планетарна порука да људи живе у коферима.

„Нас је тоталитарна свијест прошлости у којој смо заробљени и данас довела у ситуацију да живимо или смо живјели у коферима. Бојим се да ће се пола кугле земаљске, за веома кратко вријеме, из својих угодних или неугодних станишта преселити у кофере.“

I BIJAHU SUSRETI

Piše: Tihomir Bijelić

Jednom davno na desnoj obali rijeke Save posvadila se dva glumca oko prvenstva prolaza njihovih automobila. Dođe i treći s juga, a kako je i on mislio da je u prednosti, i on se uključi u žučnu raspravu. Kako je za sve čuo i glumac sa sjevera, odluči i on dati soj glas cijeloj raspravi. I tako rasprava trajaše četiri dana, pa im se pridružiše još trojica glumaca. I raspravljaju oni tako, a vrijeme protječe. Nikako da se slože kojim redom će nastaviti put. A kako to obično biva iza njihovih vozila formirao se red. I svatko u redu je imao svoje mišljenje o nastalom sporu. A rješenje nema.

Odlučiše tako i gradski oci uključiti se u glumačke igre. I formiraše, po starom običaju, povjerenstvo, koje nazvaše žiri. I žiri donese Pravilnik, ali ni Pravilnik ne bješe od koristi. I tako vijećаше oni sedam dana ili koji dan više, ili manje. Sada je nebitna stvar koliko su vijećали, jer su morali uključiti i još otaca, starijih po zvanju od ovih gradskih. I vijećanje se nastavi. A red koji je pratio vijećanja se povećavao. Srećom nije bilo svađa, ni fizičkim obračuna, niti prijetnji. Iz reda koji čeka pljušte prijedlozi, pljesak za svaku izgovorenu rolu.

I nakon sedam dana, dođe još jedan Otac. I nosi papir. A papir u omotnici. Okupiše se svi oko njega. On nosi Rješenje svih problema. Ruke mu drhte, ima u sebi godine života i godine donošenja ovakvih odluka. Što li piše na papiru, u omotnici. Tko će prvi krenuti, tko posljednji, a tko u sredini? Hoće li sve biti tresla se gora, rodio se miš? Hoće li konačno doći rješenje? Ili će se glumci nadmetati i dalje. Tišina, pa opet tišina. Svi čekaju da novopridošli Otac kaže nešto. Da razjasni Pravilnik i po njemu dosudi popravni udarac ili nešto drugo.

I onda se prolomi pljesak. Pljesak u kojem se glavni Otac ohrabruje da kaže svoj sud. On se smiješi i premiješta s noge na nogu. Hoće li reći ili neće? Hoće li jednostavno otići. Pobjeći. Njegov sud čekaju svi. A on šuti i gleda ispred sebe. I onda počinje. Drhtav glas. Ne liči na glas čovjeka koji je najiskusniji. Ipak svaka sljedeća riječ je naglašenija. I kreće rješenje. Otvori omotnicu. U ime publike prvi će biti...

A u zaključku stoji. U ime publike svake se godine u ovo doba godine imaju glumci sresti na ovom mjestu. I tako nastadoše Susreti pozorišta/kazališta. I tako Brčko, zahvaljujući razgovoru i glavnog Oca koji donese omotnicu dobi Susrete. Utemeljeno je povjerenstvo zvano Žiri, pa se pridodalo Povjerenstvo onih iz čekajućih redova koji se nazvaše Publikom. I Brčko postade centar, kazališta, glumaca i kulture.

Bravo!

САБИТ СЕЈДИНОВИЋ, ГЛУМАЦ ЗАДОВОЉСТВО ЈЕ БИЛО РАДИТИ С КОКАНОМ МЛАДЕНОВИЋЕМ

Разговарала: Дејана Крстић

Ово је представа која у себи има хумора али и изузетно тешких сцена?

То је прича из тог система, то је прича свих нас. И кроз хумор и разне ситуације, на крају се заврши са једном потресном сценом, у којој отац умире, не из болести, него зато што је разочаран у систем.

Ваши лик, лик Владе, представља дио једног младог друштва у том времену. Како је било младим људима живјети тада?

Ми то генерално не знамо, али смо истраживали и слушали од старијих колега. То је 1963. година. Омладина је тада била ускраћена за информације које су биле битне у свијету. Све информације добијали су кроз музику и филмове и кроз њих су живјели. Гледали су сви да се кроз тадашње домове културе ангажују, да се на тај начин реализују. Према мом мишљењу то је једна дивна тема.

У представи видимо и неке негативне слике те савремене Југославије о којој смо толико слушали.

То је слика онакве Југославије каква је она заиста и била. Југославија која се градила у том моменту. Наша генерација, бар ову улогу коју ја играм, очигледно није много размишљала о томе, него је била окренута ка забави.

Како сте доживјели своју улогу?

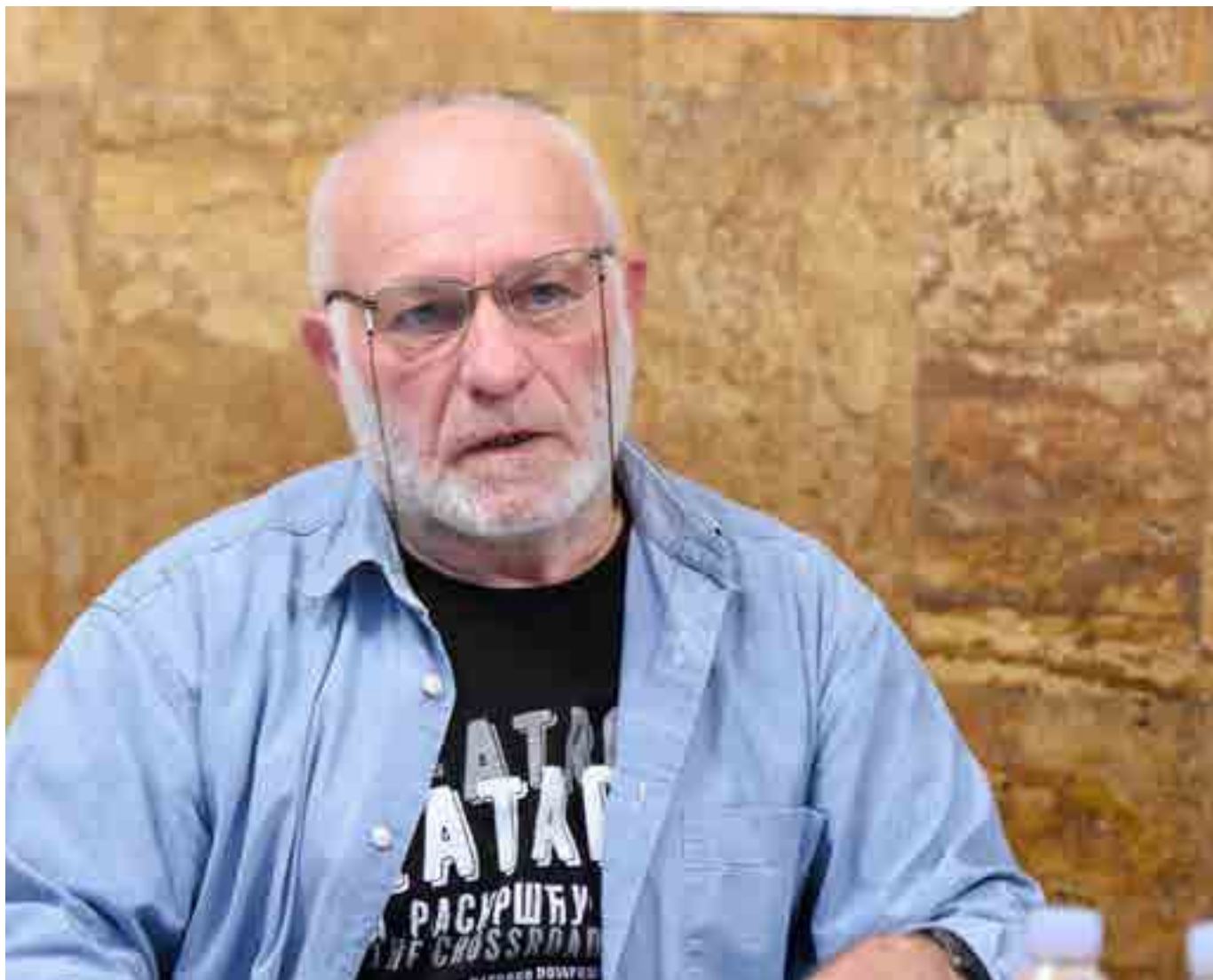
Мени је било предивно. Ја сам први пут радио са Коканом Младеновићем, мени је ово први пројекат у коме сам ја ишао на сваки пробу са осмјехом, много смо истраживали, много импровизовали, Кокан нам је мајсторски у сваку пробу бацао неку врсту мамца, гдје се ми ухватимо, па онда радимо и маштамо. Тако да је то мени ово једно од најљепших искустава у театру.

Predrag Nešović, dramaturg, teatrolog i prevodilac

SVE PREDSTAVE NA FESTIVALU SU NA VISOKOM UMETNIČKOM NIVOU

Razgovarao: Suvad Alagić

Predrag Nešović (Niš, Srbija) teatarsko je i više-decenijsko kulturološko autorsko ime kvaliteta i kontinuiteta. On je pisac, prevodilac, urednik, pozorišni i književni kritičar, priređivač, član redakcije regionalnog časopisa za pozorište/kazalište, književnost i kulturu SUSRETI, bio je dramaturg Narodnog pozorišta u Nišu, u cjelosti ostvareno i prepoznatljivo teatarsko i književno ime, a dugogodišnji je aktivni i zapaženi sudionik Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom.

S obzirom da smo već na samom kraju ovogodišnjih regionalnih XXXVI Sureta pozorišta/kazališta u Brčkom, možemo li dobiti jedan vaš kraći osvrt na dosadašnje

predstave koje je publika primila odlično, a sud kritike u najvećem dijelu poklopio se sa sudom teatarske publike?

Od osam takmičarskih predstava na Susretima u Brčkom mi smo već odgledali sedam. Mogu slobodno reću da su sve predstave na visokom umetničkom nivou i sve su zadovoljile kriterijume ovog velikog festivala Sureti pozorišta/ kazališta Brčko Distrikt BiH. Kad je bilo otvaranje Susreta, prvo veče 21. Novembra u četvrtak, ja sam rekao; „Ako je suditi po onoj narodnoj - po jutru se dan poznaje, imaćemo lep dan“. I tako je i bilo.

Prva predstava „Hamleta u selu Mrduša Donja“ banjalučkog Narodnog pozorišta, je bila, zaista, na dobrom i zavidnom umetničkom nivou i naglasila je, a ujedno je i

zadala neku vrstu mete i ostalim predstavama na Festivalu. Od te prve predstave, od tog sjajnog otvaranja Susreta sa tom predstavom išle su predstave „Majka ili sve lutke idu u raj“, SARTR Sarajevo, Krležina „Pijana noć 1918“ koju je režirao Gradimir Gojer, onda jedna predstava novog autora Darija Bevande PINK MOON iz Zenice, KIKLOP i Ranko Marinković, književnik jugoslovenski i roman jugoslovenski.

Sinoć smo imali jednu predstavu koja je izuzetna po mnogo čemu i dobro je to što se dogodilo. Imali smo predstavu KOZOCID, Gradskog pozorišta Podgorica, Crna Gora, koja je bila na dobrom nivou; i gluma, i odlična režija, tekst velike Vide Ognjenović, ali i predstava koja je obilovala humorom, i to onim finim humorom gde smo se slatko smejali našim naravima.

U pitanju je jedan slučaj kod nas koji se dogodio posle II svjetskog rata na ovim prostorima, u nekom selu u Crnoj Gori. To je uništavanje koza po naredbi ovih „odozgo“ koje je samo poslužilo da ispriča jednu humornu i grotesknu pozorišnu priču o našim naravima, karakteristikama, navikama, mentalitetatima i pokaže da se, iako se društveni sistem promenio, kod nas se ništa primenilo nije.

Do kraja Sureta imamo još dva bisera. To su predstave „Sjećaš li se Doli Bel“, Abudulaha Sidrana, Kameronog teatra '55 iz Sarajeva i „Petrijin venac“ beogradskog ATELJE-a 212. Nisam gledao ni jednu ni drugu predstavu, ali sam informisan od kolega da su i ove predstave obećavajuće i mislim da će one sigurno biti na nivou prethodnih predstava, a možda će malo i odskočiti.

Sjajni glumac, reditelj i profesor, Vlado Kerošević, ovogodišnji selektor Ssureta, sjajno je izabrao sentencu ZAROBLJENI U PROŠLOSTI koja je i moto ovogodišnjih Sureta u Brčkom. Sve predstave završavaju negativističom porukom da iz ovog društvenog lavirinta i stanja izlaza nema?

Čini se da ste u pravu i kao da izlaza nema. I nešto što mogu da primetim, jer je očigledno, jer sam ja vrlo lako iz toga izvukao zaključak. Ne da samo predstave govore, nego sada i među publikom i među ljudima, sve više se spominje bivša Jugoslavija, bivša zemlja, sve manje upotrebljavamo termin Region, a sve više Jugoslavija, i nekako slobodnije i lagodnije izgovaramo Jugoslavija. To je meni zapalo u oči, što treba da znači da smo se malo oslobodili i malo smo došli sebi.

Prof. dr. Srdjan Vukadinović ustvrdio je da teatar ne može promijeniti svijet, ali da može poslati itekako snažne umjetničko-teatarske poruke gledaocu u dvorani koje njega, ali i druge tjeraju da snažno razmišljaju o aktuelnom društveno-političko, sociološkom i kulturološkom vremenu u kojem živimo. Kakvo je vaše mišljenje o tome?

Tačno je to. To postaje već jedna utemeljena misao da predstava ne može da promeni svet, ali može da pokuša. Ja bih mogao reći sa svog stanovišta – predstava koju

sam pogledao i doživeo ne može da mi promeni svet ali može da mi ulepša život.

Sve predstave su, onoliko koliko ja mogu da primetim i uočim, snažno i direktno uklopljene u ovogodišnji moto Festivala pozorišta/kazališta u Brčkom ZAROBLJENI U PROŠLOSTI. Događa se već i svi mi to jasno vidimo, da prve veze koje se uspostavljaju ili su već uspostavljene u Regionu, su preko pozorišta. Prvo je otišlo pozorište iz Beograda u Zagreb pa onda političari. Prvo je otišlo pozorište iz Beograda u Sarajevo, prvo je pozorište iz Sarajeva došlo u Beograd pa onda političari. Umetnici su prvi probili tu barijeru i pružili ruku jedni drugima u ovom vremenu. I dobro je da je to tako.

Još mogu da kažem da sam jako zadovoljan kako sam dobro primljen u Brčkom i zadovoljan sam ovom našom saradnjom, jer mi je ta atmosfera u kojoj ja kao autor mogu sve ovo drugačije, zaista drugačija nego bilo gde drugde da uradim. I to je ono što me drži. Jedan dobar stvaralac će uvek prenebregnuti sve, i honorare, i sve ostalo da ne nabrajam sad sve redom ovde, ali mu je vrlo važna atmosfera, najvažnija, u kojoj on radi i stvara.

МАГИЈА РЕЖИЈЕ, ГЛУМЕ И ПОЕЗИЈЕ НА СЦЕНИ

Пише: Предраг Нешовић

У препуној сали Дома културе у Брчком синоћ је, седме такмичарске ноћи, уз одличну поделу заживела богатим колоритом разноврсних ликова представа **Камерног театра '55** из Сарајева **СЈЕЊАШ ЛИ СЕ DOLLY BELL** према роману Абдулаха Сидрана. У представи су играли: ЕМИР ХАЦИХАФИЗ-БЕГОВИЋ (Махмут Зољ), ГОРДАНА БОБАН (Сена Зољ), МИРСАД ТУКА (старији Дино Зољ), ТАТЈАНА ШОЈИЋ (Тетка, Другарица Буба, Шинторова мајка, Штакина мајка), ДАВОР ГОЛУБОВИЋ (млађи Дино Зољ), ЕЛМА ЈУКОВИЋ (Dolly Bell), МУХАМЕД ХАЦОВИЋ (Шинтор), АДМИР ГЛАМОЧАК (Тетак Бесим, Цвикераш), САБИТ СЕЈДИНОВИЋ (Керим Зољ, Владо Кликер), АМАР СЕЛИМОВИЋ (Расим Топ, Најављивач), САША КРМПОТИЋ (Кико Штака) и СИН КУРТ (Мидхо Зољ).

Режија и адаптација: КОКАН МЛАДЕНОВИЋ, драматург: ВЕДРАН ФАЈКОВИЋ, сценографија и костимографија: АДИСА ВАТРЕШ–СЕЛИМОВИЋ, асистенти редатеља. АМРА ХАЦИХАФИЗБЕГОВИЋ и АМАР ЧУСТОВИЋ, музика: ИРЕНА ПОПОВИЋ, уметничка екипа која је обећавала и испунила своје обећање у свм пуном капацитету.

Четири деценије након оног славног филма Емира Кустурице, из посвећеног Камерног театра '55 у Сарајеву долази представа „Сјењаш ли се Dolly Bell”, у режији Кокана Младеновића, у којој су централне фигуре на сцени – кофери, са којима балкански несретници, без илузија и наде напуштају место на којем су пре ратова и крви, веровали да су јунаци али након њих су дефинитивно одустали то да буду. Филмска Dolly Bell је сентиментално сећање на године друштвеног заноса половином прошлог века, године одрастања друштва и појединца. Позоришна

Dolly Bell, то сећање ставља у контекст новог времена, које није уопште тако сентиментално, већ је управо та сентименталност предмет критичког опсервирања. Осамдесетих смо веровали да смо били млади и наивни и да смо сада све спознали, а онда долазе деведесете и критички нас просветљују. Трагично, болно. Сценска Dolly Bell нас подсећа да се овде никада није живело сентиментално већ трагично. Убедљиво, снажно, импресивно сценско казивање.

После два и по месеца проба у једној више него узбудљивој позоришној атмосфери 15. марта премијерно је изведена представа и доживела тотални успех. Потенцира се да је ова представа адаптација романа, јер је разлика између сценарија филма и романа који је основа саме позоришне представе у томе што је песник Абдулах Сидран присутнији у роману. Поље песништва, поље метафоре је нешто што декодира представу. Професор Беловић је говорио да је режија поезија у простору и времену.

Представа је направљена као својеврстан одговор времену које је прошло, а у којој Младеновић кроз призму сећања главног лика Дине публику води кроз сва дешавања која су обележила филм и испричала дирљиву причу о првој љубави и о животу једне сарајевске породице у времену које је обећавало много, а које је на крају појело само себе и многе од нас са собом.

„Сјењаш ли се Dolly Bell” није само сценарио филма, нити роман. То је неизоставни део идентитета Сарајева, његове културе и живота у њему. Бесмртност овог уметничког дела – чије реплике и даље свакодневно круже сарајевским улицама, чији ликови настављају живети у сећањима Сарајлија, које као у коферу чува исконски дух Сарајева – јасно презентује и константна потреба је за враћањем његовом хумору, боли, људскости.

Сада је „Сјењаш ли се Dolly Bell” оживљена у новом облику па се, као театарска представа прилагођена садашњем тренутку, критички осврће на прошлост, на филм, систем и земљу који више не постоје. Тај је осврт креиран, пре свега, у озрачју пародије, али не са циљем изругивања, већ уметничког, друштвеног и политичког коментара претходног дела, кроз данашњу призму и с приметном дозом сујете. „Сјењаш ли се Dolly Bell” Камерног театра '55, а у режији Кокана Младеновића, у једном „прустовском” облику, доноси живописно, коначно и болно присећање одраслог Дине Зоља на детињство, на Југославију, оца, љубав, на прошли живот, с којим затим и постепено спознаје себе и време чије вредности више не постоје...

Дакле, сасвим је јасан Младеновићев критички осврт на Југославију и њено политичко уређење, те тај период наших прошлих живота режира као стање ишчекивања бољег сутра које никако не долази. Јер, наспрот филму у којем породица Зољ на концу од државе ипак добије нови стан, у представи он бива додељен другој, подобнијој особи. Све ово, наравно, неодољиво подсећа и на садашњи живот у државама након распада Југославије и рата, с једне стране, потврђује универзалност Сидрановог дела, али и проклетство овдашњег човека који због борбе с политичким системима заборавља на себе, на своју срећу и осећања, на истинско значење речи љубав. С новим, крајње интригантним и само на тренутке недоследним читањем Сидрановог књижевног класика, уз хумор, сету и бол, представа коначно упозорава балканског човека да престане бити клоун с црвеним носом који слепо верује себичним властодршцима те животе одређује политичким системима. Попут оца Махмута којег сада лик Тетка упозорава речима: „Бит ће овдје, Махо, крви до кољена”, а који тек са смрћу спознаје пролазност материјалног и апсурдност политике у коју се заклињао и којој је посветио цео живот. „Хоће ли у овом граду икада засјати сунце како треба”, цитат је који узалудно понављамо, стојећи на киши и чекајући плаво небо – иза облака, док нас неприметно обузима истинска тама.

Много је токова, смерница, паралелних колосека и решења која нуди ова представа. То је у метафоричком и алегоријском смислу јасан знак да ниједан систем није савршен. У овом времену бескрајне транзиције, не остаје нам ништа друго осим да будемо амбициозни и останемо на површини ове септичке јаме или канализације. То је идеја која говори да ниједан систем није савршен за сваког појединца. Иако постоји колективна манија или занесеност системом, она није есенцијална, суштинска, већ је кварна. И публика види тај резултат.

Квалитет ове представе је у томе што је она аутохтона и што гледалац нема никакву потребу да прави flashback на филм. Дакле, ремек дело мађионичара Кокана Младеновића који је успео да нађе кваку да се бави Сидрановим романом. У представи има 12 главних улога и свако је добио својих пет минута. Неколико сцена су посебно упечатљиве и потпуно оригиналне (њих пет). Једна од њих је када оркестар свира без инструмената, што показује традиционалну довитљивост и умешност нашег света да се снађе и у немогућим ситуацијама, али и наду у боље сутра. Ова инсценија бацила је и ново светло на сцену силовања, показала сав ужас чина када локални мангуп и ситан криминалац части друштво туђим телом. Та сцена је много подсећала на сцене силовања током последњег прљавог рата на простору БиХ. Ту је у питању жена овог поднебља, а у овој сцени видимо ту развојну линију где је кулминација силовање које је

овде приказано другачије него на филму. То је важно јер тај чин уништава ту особу и она остаје само празна љуштура.

У представи постоје и неке улоге којих нема ни у филму а ни у роману. Редитељ нас увођењем новог лика, односно – садашњег **Дина Зоља** помера у данашње време. Улога је стварана у току процеса рада, у специфичној естетици у области позоришне уметности, кроз импровизације које је редитељ нудио. Остварен је лик који пред публику износи своја сећања и детињство. Он се после доста времена враћа у свој град и у кућу да би се прочистио и суочио са сећањима и доживљајима који су га обележили у животу. Не знамо какав је свијет из којег долази одрасли Дино Зољ, не знамо шта је био његов живот протеклих деценија. Најважније је, у то нема сумње, да је он – човек са кофером.

Повратак у прошлост и све је оно необично у представи повезано је са овом улогом – Дино у овом времену који се вратио кући. Отворио кутију сећања на свој град, породицу, пријатеље, догађаје и све оно што је обележило његов живот. То је за његову улогу некакав окидач. Дискретно је присутан на сцени, он не игра, посматра са стране. Увек је на сцени али не смета. Држи се свог микро света и покушава кроз свој живот, да дâ наду малом човеку да бар на неко време види неки бољи свет. Загледан у прошлост жели да одгонетне где је та тачка од где смо скренули погрешним путем отишли.

Дино је, заправо, истински револуционар. Он је окренуо леђа злу, за разлику од свог друштва. Сигурно није силовао ничију жену, ћерку, мајку, није постао ратни профитер, није убио ничије дете снајпером са брда. Он је окренуо леђа злу и изабрао другачији живот. То је једна врста револуције – није могао да поправи окружење, али је окренуо леђа ономе што не ваља.

Ово је веома добра представа, која на уверљив начин прича причу о нама која нам је врло препознатљива. Позориште обично каже – Ми смо изабрали текст који ћемо да радимо – али ми се чини да је заправо у овом случају ТЕКСТ изабрао позориште. Много представа данас код нас (а и у свету) су представе на путу, представе које трагају за људима који желе да се врате кући, шта год се догађало. Ово је представа у којој имамо људе са коферима. То је данашњица. Људи су много патили због оног што им се догађало, али њихова основна потреба је да се врате кући.

Гледајући представу види се да је ову моћну екипу уметника креативаца од почетка тангирао роман Абдулаха Сидрана. Дobar потез јер у самом роману је много више песника Абдулаха Сидрана него у филму или другим варијантама. Бранко Миљковић каже да: „...ако смо пали, били смо паду склони”. Ова представа покушава да елементе тог потенцијалног пада постави на неколико различитих дубина.

Свима нам је добро познат култни филм, али у процес су ушли без икаквих утисака које имају. Препустили су се асоцијацима и личним доживљајима. Свако је кроз импровизације доносио лични печат свом лику. Мислим да је велика част да имамо прилику да то кроз позоришни систем знакова публика и види. Од почетка је била ту медијске помпа и великог очекивања. Ансамбл је одолевао и одолио томе. Доли Бел је жена која је извор страсти, тако је памтимо из филма. Овде је видимо као такву, али и као много више од тога. Кулминација тога је силовање, које је овде приказано другачије него у филму. То уништава њу као такву особу, она остаје празна љуштурса.

Мислим да је квалитет ове представе управо то што је аутохтона и гледалац нема потребу да је пореди са филмом. Ремек дело Емира Кустурице је нека врста сарајевске иконе, а сада то дело имамо и у естетици театра. Имамо сјајан филм и сјајну представу.

Ова представа најдиректније кореспондира са овим данашњим (читај: злим) временом. Али кореспондира и са овим фестивалом, који истрајно доказује да је заједништво у култури могуће, иако та земља више не постоји. Ако је могуће у култури могуће је у другим областима живота. Нажалост је неко нашим политичарима повезао црно платно преко очију а њима се то свиђа па недају да им га смакну.

Не постоји већи шок него прећи са камерне, интимне, мале сцене у већу салу Дома културе у Брчком, огромна у односу на простор за који је представа постављена режијски. Другачији доживљај је када испред вас видите како испадају меци које стари Дино Зољ испусти из кутије. Тај осећај публика у Брчком није имала јер је седела у удаљеним седиштима у сали. Тај простор глумци користе у Сарајеву, на матичној сцени. Синоћ су уложили огроман напор да то превазиђу и успели су у томе.

Сада је очигледно да нас наши савременици врло добро познају и да не само да су хроничари времена већ су и пророци. Многе ствари које нисмо могли замислити да су могуће и којима смо се смејали, снашле су нас. Представа погађа право у стомак.

Представа има моћ да поставља питања, да нуди неке одговоре, бар мало да загребе и да некоме отвори неку визуру или промени перспективу. Мислим да смо дошли у доба када духом постајемо све ретардиранији. Веома је страшно томе сведочити, а бити немоћан да покренеш нешто. Данас је присутна бол и патња међу свим људима. А данас смо сведоци да се некакав поганлук увукао у људе. Пре није постојало у толикој мери као данас. Као да дишемо недостатка љубави било које врсте, да се ставрно чујемо и видимо. Када разговарамо да се заиста слушамо. Да некако негујемо живу реч. Да покушамо да верујемо једни другима. Тога нам недостаје.

Иначе, феномен ове представе је да различите генерације реагују скоро идентично. Мислим да их се тиче. Поготово мислим на млађе генерације које нису живеле у том времену, које немају ту референцу коју ми имамо. Они, за разлику од нас старијих, немају могућност поређења. Али свеједно их се тиче. То је фантастично. Да неко, ко чак и не слуша приче о тим временима, успе да разуме и доживи га. То је успех ове представе. Од суза до смеха. Складно упакована једна наша прича, донесена на најбољи могући начин. Пробудила је емоције и сећања које терају сузе на очи.

Публика је представу „Сјећаш ли се Dolly Bell” у режији Кокана Младеновића наградила дугим аплаузом који је био упућен добро познатом и вољеном тексту и комплетној ауторској екипи, али и послератним временима када сви заједно нисмо имали много, али смо више ценили породицу, пријатеље, комшилук. Време приказано у представи било је сурово живети, али из ове перспективе, много безбрижније. Публика је показала да је више него задовољна изашла са представе, ганута, али бодра, у уверењу да ће ови млади људи који седе у публици заиста нешто променити – само се бојим да их друштво које смо им изградили не одврати од те намере.

